

tása van. Tisztán látja ennek az iskolatípusnak rohamos kifejlődését, melynek végeredménye a nyolcosztályú polgári iskola lesz. Ettől várja ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági életünk megerősödését, mert csak a magasabb műveltség hozhatja meg az egészségesebb gazdasági életet. Széchenyi, Eötvös és Csengery Antal szelleme lebeg előtte mindig. Mindenre kiterjed a figyelme: a státus nehéz helyzetére, a szegedi új főiskolára, az önálló polgáriskolai főigazgatóságra, a Tanárok Házára, a balatonfüredi üdülőre, Csengery szobrára.

II. *Ertekezések, előterjesztések, cikkek.* A műnek ebben a részében munkássága már közelebb jut a megvalósuláshoz. Különös tettekkészséggel küzd a nyolcosztályú polgári iskola gondolatáért és a székesfővárosi irányító polgári iskola megvalósulásáért. Hogy miért, azt megérteti az az új eszellelem, amelyet a Mester-utcai polgári iskola áraszt ki magából a legszebb elismeréssel. A munkaiskola és a dolgoztatva tanítás az alapja minden elgondolásnak. A tantervvizíó, a fogalmazástanítás, az önképzőkörök átszervezése, az ifjúsági irodalom felfrissítése: mind munkásságának jelentékeny állomásai.

III. *Emlékezések.* Ebben a részben nagy egyéniségeknek művészi tökéletességgel megírt jellemrajzait adja. Brunsvik Teréz, Finácsy Ernő, Weszely Ödön, Klebelsberg Kunó, Herczeg Ferenc, Ferenczy Zoltán, Benedek Elek helyét a magyar irodalomban páratlan irodalmi készséggel állapítja meg.

IV. *Művek bemutatása.* Ez az utolsó rész a szerzőnek tíz év alatt megjelent könyvbírálatait közli. Biztos meglátás, nagy tárgyilagosság, széleskörű olvasottság jellemzi ezeket a cikkeket.

A terjedelmes munka az utolsó évek pedagógiai irodalmában méltó helyet foglal el és az olvasónak mindig újabb meg újabb erőt ad a további küzdelmekhez.

Varrinecz Béla.

Vecsey Lajos: A szombathelyi királyi líceum alapítása és első évei 1793—1808. (A Vasi Szemle könyvei. Szerkeszti Dr. Pável Agoston. 2. szám.) Szombathely, 1934. Kiadja a Vasvármegyei Múzeumok Barátainak Egyesülete. (8-r., 95 lap.)

Szombathely városát, bár ma már 36.000-en is túl van lakosainak száma, még 1869-ben is csak 9666 lélek lakta. S mégis fontos művelődési központja volt Magyarország nyugati részeinek már a XVIII. század végén és a XIX-nek elején. Ezt igazolja Vecsey Lajosnak derék dolgozata a több mint két emberöltő óta a szombathelyi gimnáziumba beolvasztott líceum alapításának és első tizenöt évének lelkiismeretesen és érdekesen megírt történetével. A líceum különleges iskolatípus volt. E típust a későbbi fejlődés szükségességének magán viselt bélyegével a Mária Terézia alatt kibocsátott első Ratio Educationis szelleme teremtette meg, mikor a két tagozatban (grammatica és humanitás) öt, később hat osztályból álló gimnázium, vagyis a középiskola és az egyetem közé beekelődött az akadémia jogi és filozófiai tagozata, a líceum, mely részben a mai középiskolák VII. és VIII. osztályának felelt meg s bizonyos mértékig önálló pályákra készített elő. Ilyen, se főiskolai, se középiskolai

típus volt a szombathelyi líceum is. Szerzőnk ez iskola első tizenöt évének eseményeit akarja felszínre hozni, az alapítás körülményeit és az iskola kialakulásának történetét. Nem könnyű a feladata, mert igen gyér adatok állanak rendelkezésre, nem az intézmény külső eseménytörténetére nézve, mert ehhez a helytartótanácsi és főigazgatói jelentések, továbbá Szily Jánosnak, Szombathely első püspökének levelei elég anyagot szolgáltatnak. Az intézet belső életét megrajzolni: ez a feladatnak nehezebb része, mellyel szerzőnk megbirkózni óhajt, minthogy az intézetnek a Dunántúl nyugati részében betöltött kulturális szerepe nem volt jelentéktelen.

A kis Szombathely egyrészt annak köszönhette akadémiai tanfolyamát, hogy a győri akadémiát Pécsre helyezték át, ami a nagy távolság miatt megnehezítette a Dunántúl északi és nyugati részén lakó tanulóifjúságnak az új székhelyre került intézet fölkeresését, másrészt annak, hogy a tanügy iránt országos lelkesedés kezdett megnyilvánulni, ami egyébként akkor európai tünet volt, s ez a lelkesedés a vas megyei és a szomszédos megyebeli nemeseket is annyira áthatotta, hogy könnyen meghozták az intézet felállításához szükséges áldozatokat. Főleg az volt azonban a döntő mozzanat e kérdésben, hogy a Mária Teréziától 1777-ben megalapított szombathelyi egyházmegyének mindjárt első püspökében, Szily Jánosban olyan főpásztorra akadt, ki minden erejével az eszme mellé szegődött, erős kézzel elhárította a fennálló akadályokat, s 1793-ban megnyílt Szombathelyen a bölcsészeti tanfolyam. Több mint félszázadig volt ezután a líceum szívesen fölkeresett otthona a nemes és nem nemes tanulóknak, mindaddig, míg 1850-ben a Thun Leó-féle iskolareform, az Organisations-Entwurf a líceumot a gimnáziumba végleg be nem olvasztotta.

Ennek a rövidre fogott szombathelyi kultúrtörténeti fejezetnek első szakaszát kapjuk Vecseynek minden lehető forrást felkutató s anyagát filológiai pontossággal feldolgozó történeti tanulmányában. A külső történetre vonatkozó részben a líceum alapítását beszéli el, továbbá a tanárok kiválasztását, a líceum megnyitását, épületének fölépítését, a líceumnak és gimnáziumnak 1795-ben történt egyesítését, a Szily János püspök és a szabad fel fogással vádolt Zarka János s a később országos hírnévre szert tett Kultsár István tanár között lezajlott viszálykodásokat, a hitszónoki állás megszervezését, a francia háborúk által okozott zavarokat, a 12 éven át közös igazgató vezetése alatt álló két iskolának, a líceumnak és gimnáziumnak újra szétválasztását 1808-ban, — vagyis 15 év eseményeit.

A dolgozatnak nagyobbik s neveléstörténeti szempontból értékesebb része az iskola belső életéről szól, főleg a líceum tanulmányi rendszeréről. Témái az első és második Ratio Educationis intézkedései a líceumi iskola-típusra vonatkozólag, az egyetemre képesítés, a tantárgyak és a tanterv, a vitatkozások szerepe, az iskolaév és a szünet kérdése. Majd a líceum előjáróit és tanárait ismerteti személyenkint, sok új adattal és részlettel számos emberről, köztük néhány országos hírnevű férfiről, mint például Kresznerics Ferenc tanárról, az etimológus-szótáríróról és Paintner Mihály főigaz-

gatóról. Külön fejezet szól a tanulókkal kapcsolatban a tanulmányi ügyekről, a vallás-erkölcsi életéről, a fegyelmi állapotról. A tárgyalt 15 évnek különféle érdekes szempontokból összeállított kimutatásai, a tanulók teljes névsora és a dolgozat forrásainak bő lajstroma egészítik ki a füzetet.

Gazdag anyaga, pontossága, szempontjainak sokoldalúsága neveléstörténetünk értékes részlettanulmányává teszik e dolgozatot. Sok ilyen kis monográfiára van még szükség, hogy iskolázásunk történetének összefoglalása valamikor majd tökéletes szintézisben megírható legyen. *gyá.*

Theodor Haralambides: Die Schulpolitik Griechenlands. Studie zur Kulturgeschichte Neugriechenlands von 1821—1935. Berlin, 1935. Junker und Dünhaupt Verlag. 207 lap.

Ez a munka Új-Görögország iskolapolitikai törekvéseinek vizsgálatát tűzte ki céljául: kideríteni igyekszik azokat a kapcsolatokat, amelyek a nevelésügy, az állam és a többi művelődési területek (vallás, tudomány, közgazdaság, társadalmi élet stb.) között fennállnak, minthogy — úgymond — az igazi nevelés nem pusztán az iskolaépületekben folyik, hanem a népközösség egész életének befolyása alatt áll. A totalitás ez alapelvének szememlirtartása mellett a szerző a nemzeti szempontot emberi határok között a pártok feletti állásponttal igyekszik összeegyeztetni. Nagy tudományos és széleskörű szakirodalmi felkészültséggel lát munkájához, amely rendszeresen és jól áttekinthető tagolásban a következő menetet követi. Az első, rövidebb részben általánosságban vizsgálja az iskolapolitikát, amelyet a szellem és kultúra többi tényezői között központi hely illet meg; megállapítja alapkövetelményeit és a kultúrpolitikusra háruló feladatokat; foglalkozik a nevelésügy autonómiájának kérdésével. A következő főrészben Új-Görögország sajátos iskolapolitikai problémáit tárgyalja: művelődéstörténeti visszpillantás az országnak szellemi és társadalmi örökségére a XIX. század elején, iskolapolitika e század folyamán, az 1889., 1928. és 1929. évi iskolareformok ismertetése, az utóbbiak bírálata kapcsolatban az azóta bekövetkezett fejleményekkel és felmerült kívánságokkal, végül a szerző maga terjeszt elő részletesen kifejtett és megokolt reformtervezetet.

Az immár sürgős újításokat a következőkben sorolja fel: 1. Az igazi népiskola fokozatos fel- és kiépítése, hogy az ifjúságnak az a kilentizdrésze, amely csak népiskolát látogat, kellő nevelésben és művelődésben részesülhessen. 2. Intézményes, egyetemes hivatásbeli tájékoztatás és tanácsadás a népiskolában és a gyakorlati hivatásbeli iskoláknak terjesztése, népszerűsítése. 3. Gondos kiszemelése a magasabb elméleti és tudományos kiképzésre alkalmas tanulóknak és a középiskoláknak fokozatos átalakítása az ország szükségleteinek megfelelően. 4. A nemzet életére elsörendű fontosságú a nőknek szellemi, testi és hivatásbeli iskolázása. 5. A nyelvkérdés megoldása nemzeti értelemben szintén sürgős. 6. A tanítókon kívül a papság, az egészségügyi hatóságok és általában a tisztviselők kiképzése a legnagyobb gond fordítandó. 7. Az egész (általános és hivatásbeli) iskolaügy egységes szervezése és veze-